

petiisse hoc non per se primo, sed ut connexum alteri objecto, et sic tota hæc sententia, ut verisimilis sit, reducenda est, et connectanda cum præcedente de appetitu unionis hypostaticæ. Nam Lucifer, si unionem illam appetiit, totam Christi dignitatem concupivit, et consequenter voluit potestatem excellentiæ, tum dominandi, et imperandi, tum influendi virtutem, et gratiam in alios, quæ Christo est connaturalis.

11. *Jam de potestate in homines, qui affirmant.—Hæc potestas in homines impugnantur quoad esse naturæ, vel gratiæ.*—Posset tamen aliter dicta sententia explicari de primatu super homines, non super cæteros Angelos. Sic enim illam videtur exponere Basilius, hom. 22, de Humilitate, dicens: *Ruina, qua cecidit diabolus, fuit, quia contra hominem elevatus subitus hominem cecidit, et in proculcationem traditus est ei, quem ipse calcaverat.* Bernardus, etiam serm. 17, in Cant., dicit de Lucifero: *Molitus est habere subjectos* (utique homines) *socios dedignatus.* Et infra dicit, in hoc appetiisse Dei similitudinem, *si quemadmodum ille super Cherubim sedens gubernat omnem angelicam naturam, ita ipse altus sederet, regeretque genus humanum.* Quale autem fuerit hoc dominium, quod Lucifer super homines appetiit, a dictis Patribus non declaratur, et habere potest difficultatem fere eandem, quam in Angelis ostendimus, quia in esse, et potestate naturali, non tantum Lucifer, sed etiam quilibet est excellentior homine: unde sine superbia potuit Angelus hanc excellentiam velle, vel in ea complacere. Idemque est omni potestate, quam Angelus naturaliter habet ad agendum in hominem, vel docendum illum, etc.

12. *Tum quoad potestatem physicam vel moralem.*—Quod vero aliam majorem potestatem sibi non debitam superbe appetierit, licet impossibile non appareat, nihilominus de facto difficultate non caret: nam quoad potestatem physicam non videtur verisimile propter rationes de Angelis datas: quoad moralem item, quæ in potestate jurisdictionis consistit, parum etiam credibile videtur, tum quia respectu Angeli, non magni momenti reputatur sic hominibus præesse, tum etiam, quia non videtur verisimile, priusquam homines fierent, Angelos eorum regimen appetiisse, cum tamen ante hominis creationem Angeli peccaverint. Quæ enim ratio illos movere potuit, ut in tam brevi mora de futuris hominibus essent solliciti, ac de illis, denique eorum regimine cogitarent, illudque affectarent: et hæc ratio-

nes etiam suadent, non affectasse dæmonem primatum supra homines, quoad influxum gratiæ, vel fidei, aut scientiæ supernaturalis directæ, ac per se primo, sicut respectu Angelorum explicavi, nam est eadem ratio. At vero, si hæc conjungantur cum appetitu dignitatis Christi, et unionis hypostaticæ, faciliorem habent exitum, et congruentiam. Sic enim magnam occasionem habuit Lucifer cogitandi de natura humana, quia sibi proponebatur, ut Verbo unienda, et ut habitura excellentem potestatem tam gubernandi homines in ordine ad supernaturalem finem, quam influendi gratiam, et gloriam in illos; et ideo excitari potuit facile ad totam hanc dignitatem suæ naturæ appetendam.

13. *Secunda principalis sententia asserit Luciferum nulli subesse.*—Præter has referri potest alia sententia, quæ per negationem explicat hoc objectum superbiæ angelicæ, scilicet, quia appetiit Lucifer nulli subesse. Italoquuntur ex scholasticis Alensis, et Bonaventura supra, et ex Patribus, Gregorius, d. lib. 34 Moral., cap. 14, alias 17, et lib. 4, Epist. 38, alias cap. 82. Verum est, Gregorium utrumque conjungere, scilicet, quod Lucifer voluit præesse aliis, et nulli subesse, quia hæc moraliter conjuncta sunt. Nihilominus illa negatio sufficiens objectum magnæ superbiæ continet, quod magis explicuit Augustinus, lib. 11, de Civit., cap. 13, dicens peccasse Luciferum, *suo recusans subesse creatori*, et in idem fere redit, quod dixit Eucherius, Genes. 1: *Inde privatus est apostata Angelus, dum fortitudinem suam non a Deo, sed a se voluit constare.* Hæc autem sententia, tam ex parte objecti, quam ex parte affectus potest variis modis intelligi. Primus est, ut sub illa negatione universali, scilicet, *nulli subesse*, comprehendatur etiam DEUS, et per negationem illam excludatur, non tantum subjectio ad DEUM, ut præcipientem, sed etiam, ut dantem esse, et conservantem illud, et influentem in operationes, et hanc exemptionem totalem a Deo, directe appetendo, ita ut totum illud fuerit formale, ac expressum objectum Luciferianæ superbiæ, et in hoc sensu exponit illam sententiam, et dicit fuisse possibilem, Burgensis, Is. 14. Sed hoc non magis est possibile, quam esse Deo simpliciter æqualem: et ideo, tam quoad possibilitatem, quam quoad factum, idem de hoc appetitu carenti omni subjectione, et dependentia ab alio, tam in esse, quam in operari, quod de appetitu æqualitatis Dei simpliciter sentientum est.

14. Aliter Lyra in eodem loco dicit, appetiisse Luciferum utique formaliter, et directe non subesse Deum quoad regulam operandi tantum, manente dependentia, in esse, et operari quoad influxum, et hanc sententiam defendit ibidem replicator. Quia hæc carentia subjectionis in regula operationis possibilis erat: nam potuisset Deus nihil Angelo præcipere, et sic liberare illum ab omni extrinseca regula operationis. Verumtamen multis modis potest intelligi hæc carentia regulæ operationis. Primo, ut se extendat etiam ad regulam puræ legis naturalis, et talis carentia omnis subjectionis est impossibilis omni creaturæ intellectuali, ac ratione utenti: quia necessario regi debet regula rationis, quæ regula licet proxime videatur intrinseca operanti, tamen pendet a regula legis æternæ, quæ est ratio, et voluntas divina, cui ex necessitate subjecta est rationalis creatura, ut latius diximus in 2 lib. de Legibus. Alio modo potest illa negatio intelligi de carentia omnis legis supernaturalis, etiam connaturalis fidei, vel gratiæ; et sic quidem appetitus ejus simpliciter est impossibilis: quia creatura intellectualis pro sua libertate potest nolle totum ordinem supernaturalem. Parum tamen credibile est, habuisse Angelum hujusmodi affectum, ut supra disserendo de beatitudine naturali tactum est.

15. Tertio potest illa negatio intelligi de regula præcepti positivi proprie sumpti, et sic facile posset desiderare Angelus non habere tale præceptum impositum: tamen si de facto non habuit tale præceptum, ut est probabile, non potest talis appetitus cum fundamento in illo cogitari, et deinde solum desiderium non habendi tale præceptum, id est, quod a Deo non imponeretur, fortasse haberi posset sine superbia, vel etiam sine morali malitia, quamvis etiam posset ea motio ex superbia haberi, utique indigne ferendo, sibi imponi præceptum, quod non parum grave peccatum esset, sed gravius fuisse creditur peccatum Luciferi, et illud vix sine aliquo errore committi potuit. At vero, si desiderium esset non solum carenti præcepto, sed etiam habendi naturam incapacem talis præcepti, et obligationis ejus, etiamsi Deus vellet illud imponere, vel (quod in idem redit) si desiderium esset, ut Deus non haberet jus, vel potestatem præcipiendi, utroque modo esset de re simpliciter impossibili, et repugnante propriæ naturæ, et ideo idem est judicium de tali appetitu, quod de appetitu absolutæ æqualitatis Dei.

16. Posset præterea ille affectus carenti

subjectione, vel præcepto esse non de capacitate, seu de jure, sed de facto tantum, id est, per actum nolendi subdi præcepto, etiamsi potuerit imponi, et latum sit. Atque hic modus nolendi subdi Deo non solum possibilis est, sed usitatus valde a peccatoribus, quia non negat capacitatem subjectionis, vel obligationis parendi, sed solam actualem subjectionem, et obedientiam, sicut explicatur illis verbis Jeremiæ 2: *A sæculo confregisti jugum, rupisti vincula mea, dixisti, non serviam*, et hoc modo appetiit Lucifer sine dubio, nemini subesse, quandoquidem appetiit facere voluntatem propriam contra voluntatem Dei, ut dixit Anselmus, lib. de Casu diaboli, cap. 4. Tamen iste affectus potest esse formalis, ac directus, vel tantum implicitus, et virtualis, et hoc posteriori modo, habet illum omnis, qui peccat, non tamen pertinet ad propriam superbiam, ut per se constat. Priori autem modo voluntas formalis non se subjiciendi Deo, id est, non parendi illi, ad inobedientiam specialem, seu contemptum Dei pertinet, et est nunc in dæmonibus, et potuit esse in via, et fortasse fuit, tamen non potuit esse primum peccatum: quia supponit deordinatissimam voluntatem, et ideo non potuit inde incipere, saltem moraliter loquendo, sed supposuit alium affectum superbiæ. Ut optime docet Augustinus, lib. 12, de Civitate, cap. 1, et aliis locis supra citatis, et Chrysostomus, hom. de lapsu primi hominis. Quapropter omnibus pensatis non est verisimile primum appetitum inordinatum Angeli fuisse formaliter de illo objecto negativo excludente subjectionem ad Deum.

17. *Agitur secundo de nolitione subjiciendi se aliis Angelis, vel hominibus.*—Potest autem aliter objectum illud negativum non subdendi se aliis accipi cum limitatione ad alios Angelos, vel ad omnes puras creaturas, ita ut Lucifer non appetierit non subdi DEO, sed solum cuique alteri præter DEUM; et hoc modo sumptum objectum illud, non est dubium, quin fuerit possibile. Verumtamen si Lucifer fuit supremus Angelorum, vel saltem non habens superiorem in naturalibus (ut supponimus) desiderium illud in tali persona non esset per se intrinsece malum ex vi rei desideratæ, quia nec contra justitiam, nec contra aliam virtutem existit, per se loquendo. Unde solum potuit fieri objectum superbiæ, si Lucifer tanto affectu illam eminentiam, seu carentiam subjectionis ad aliam creaturam appetierit, ut vel formaliter, vel virtute decreverit non subdi alteri, vel inferiori, vel æquali in natura, vel

gratia, etiamsi Deus id ordinasset. Nam sine dubio ille esset inordinatissimus affectus, et ad superbiam pertinens, prodiret enim ex magna aestimatione sui, nimioque appetitu suae eminentiae et exemptionis ab omni creatura, etiam cum contemptu Dei. Verumtamen nullum habemus fundamentum ad iudicandum commississe Luciferum hunc superbiae modum respectu aliorum Angelorum, vel hominum in propriis creatis personis existentibus. Quia Deus nunquam indicavit Luciferi voluntatem subijciendi illum personae creatae, ut ipse potuerit repugnando peccare: nec etiam habuit occasionem timendi, ne subiceretur aliis personis creatis ex ordinatione Dei, quia licet hoc esset possibile de absoluta Dei potestate, non tamen esset consentaneum communi ordini providentiae, quo DEUS inferiora per superiora administrat. Non habuit autem Lucifer occasionem, vel motivum suspicandi talem mutationem, vel inversionem ordinis divinae providentiae: non est ergo verisimile, quod temere, et sine causa in illum affectum se praecipitaverit, aut vanas illas comparationes, et exaggerationes in actibus cogitandi, et volendi formaliter habuerit: nec etiam potest assignari aliquod aliud objectum, in quo virtualiter, seu interpretative talem voluntatis determinationem habuerit.

18. Unde tandem concludimus, solum posse hunc modum superbiae commode explicari supposita revelatione de Christo facta Luciferi durante via ejus. Nam credibile est, Christum fuisse illi propositum, non solum ut auctorem gratiae et salutis, sed etiam, ut Legislatorem, ac Dominum, cui omnes creaturae, etiam Angeli, subdi, et obedire tenerentur. Nam omnes hae praerogativae Christo conveniunt, suntque illi connaturales ex vi unionis, et a Luciferi uno momento apprehendi potuerunt. Inde ergo sumere potuit occasionem repugnandi, et nolendi patere cuicumque voluntati creatae, etiamsi in persona increata existeret, quia indignum suae naturae subdi. Hoc ergo modo probabile est, voluisse Angelum nulli subdi extra Deum, ut Deus est, per suam naturam, et voluntatem divinam praecipientem.

19. Ultimus modus, qui tunc occurrit excogitandi objectum Luciferinae superbiae, fuit aliquorum, qui dixerunt voluisse Luciferum esse ut DEUM, non in natura, sed in aliorum mentibus, et voluntatibus, vel quoad cultum, et honorem. Hunc modum significavit Nazianzenus, dicta orat. 27, in verbis jam allegatis. Quod *Lucifer, cum divinus esset, indignum*

tulit, non se quoque Deum existimari. Idem significat Cyrillus, Is. 14, dicens: *Lucifer cecidit, et comminutus est, tumida et turgida cogitans, et honorem, ac gloriam soli summae naturae congruentem rapere cupiens, quantum molimine, et ut, et animo poterat.* Idem significat Theodoretus, Ezech. 28, sect. 11, dicens: *Diabolus in illam insaniam lapsus est, et rabie percitus Deum seipsum appellavit, hominibusque, ut divinum sibi cultum adhiberent, persuasit.* Videnturque verba Isaiae, et Ezechielis saepe citata, hunc maxime sensum praeseferre. Verba etiam illa, quibus Michael Luciferi resistit, dicens: *Quis sicut Deus?* demonstrare videntur Luciferum honorem soli Deo debitum affectasse, et voluisse sicut Deus haberi, et tractari.

20. Verumtamen huiusmodi affectus, et insania merito attribuitur Luciferi post lapsum et damnationem suam, non tamen respectu aliorum Angelorum sanctorum, sed fortasse respectu sociorum, qui eum in peccato secuti sunt, maxime vero respectu hominum. Nihil enim magis in hoc mundo inferiori contendit, quam ut ab hominibus tanquam DEUS habeatur, et colatur. Et in hoc sensu videtur locutus Theodoretus, ut ex verbis allegatis constat. At vero quod in primo lapsu Lucifer inde ineeperit, et quod illud fuerit primum objectum superbiae ejus, difficile creditu est. Duobus enim modis intelligi potest, quod Lucifer voluerit existimari, et coli, ut DEUS. Primo formaliter, et (ut ita dicam) in actu signato: secundo interpretative, ac virtualiter, seu in actu exercito. De hoc posteriori modo non erit controversia, quia omnis, qui mortaliter peccat, quodammodo habet illum effectum, maxime vero, qui affectat aliquam excellentiam ultra mensuram, ac modum a Deo praescriptum. Quomodo illa omnia tribuuntur regibus illis Babyloniae, et Tyri, ab Isaia et Ezechiele: et ita possunt etiam attribui Luciferi. Verumtamen cum illum affectum non habuerit formaliter (ut supponitur), opus est assignare aliud objectum, quod expresse, et in se inordinate, ac superbe appetierit, in quo virtute reliqua contineantur. Illud autem objectum esse non potest, nisi aliquod ex supra tractatis in praecedentibus capitibus, et consequenter non in hoc actu, sed in alio circa tale objectum Luciferi primo peccavit.

21. At vero si illa sententia intelligatur priori modo de expresso, ac formali affectu, sic difficile creditu est, voluisse Luciferum reputari verus Deus, et ut talis adorari. Nam impi-

mis respectu aliorum Angelorum, impossibile sibi esse sciebat, illis talem opinionem persuadere, cum illi evidenter scirent, et ipsum esse creaturam, et non posse esse, nisi unum verum Deum, quem ipsi evidenter agnoscebant. Unde non solum in statu viae, verumetiam neque nunc in statu damnationis habent inferiores Angeli de Luciferi talem existimationem, seu opinionem, quia non possunt in naturali cognitione evidenti adeo esse excaecati, ut in sequenti libro videbimus. Neque etiam credibile est, intendisse Luciferum a cæteris Angelis obtinere, ut se tanquam DEUM adorarent, etiamsi ipsum non esse Deum certo scirent, quia nullam rationem ad hoc sperandum, vel postulandum ab aliis habere potuit. Quod inde suadetur, ac declaratur, quia nec ab hominibus audebit daemon hoc exigere, nisi vel prius illos decipiat, ut falsam de vero DEO, et de ipso dæmone opinionem concipiant, vel per timorem alicujus gravi mali, vel per promissionem alicujus falsi boni, quod ipsi homines vehementer concupiscant, illos cogat, vel alliciat. Neutrum autem horum habere potuit locum respectu aliorum Angelorum, quia nihil habebant, quod a Luciferi timerent, vel sperarent, ut per se clarum est. Praesertim cum ipsi tunc essent ordinatissimi, et non possent moraliter tam subito, et quasi repente in crimen idololatriæ, sine ullo apparente motivo, et contra omnem rationem naturalem induci. Ergo non est verisimile primum peccatum Luciferi fuisse velle ab aliis Angelis verus DEUS existimari, vel tanquam Deus tractari et adorari.

22. At vero respectu hominum potuit Lucifer in illam cogitationem facilius induci, nihilominus tamen probabile non est, quod inde peccare ineeperit, tum quia illud genus peccati supponit voluntatem valde inordinatam in Angelo, cum sit contra rationem naturalem evidentem: tum etiam, quia ex parte hominum supponit magnam naturae corruptionem, imo illa etiam supposita, non audet daemon inducere homines in huiusmodi vitia, nisi prius in aliis facilioribus corruptissimi sint. Tum denique quia nullam occasionem habere potuit tunc Lucifer ad appetendam vanam hominum gloriam, cum ipse in altiori ordine, et statu esset constitutus. Unde si ab aliis Angelis illum honorem non concupivit, profecto verisimile non est, ab hominibus solis illum desiderasse. Quapropter ut in aliquo probabili sensu verum sit Luciferum Dei nomen, et existimationem, et consequenter divinum honorem de-

siderasse: dicere oportet ipsum appetiisse esse verum Deum per unionem hypostaticam naturae suae cum divina persona, per quam fieret, ut Angelus esset Deus, et dignus tali cultu reputari posset. Atque ita hic dicendi modus, sicut et cæteri, ut probabiles sint, illam sententiam supponere debent.

CAPUT XV.

UTRUM LUCIFER ALIA PECCATA PRÆTER SUPERBIAM IN VIA COMMISERIT.

1. *Multiplicatio peccatorum, vel per diversos actus, vel per diversas malitias ejusdem.* — Solent antiqui Patres peccatum Luciferi variis nominibus nobis explicare, ex quibus quaedam proprie, alia metaphorice illi tribui videntur: et quaedam generales aliquas rationes peccatorum, alia vero diversas peccatorum species significant. Et ideo necessarium est per singula discurrere, et quot peccata Lucifer commiserit, distincte declarare. Agimus autem nunc tantum de tempore viae: nam in statu damnationis innumera sunt peccata, quae tam in eandem, quam in diversis speciebus multiplicentur, ut obiter attingemus, et latius in libro sequente. Praemittere item convenit duobus modis solere multiplicari transgressionem peccantium, uno modo producendo plures actus voluntatis, quibus peccatur: alio modo in eodem actu malitias specie diversae multiplicando. Et priori quidem modo indubitatum est peccata multiplicari, quando actus sunt distincti, vel in specie, si objecta, et malitias habeant specie diversae, sive actus successive fiant, sive simul: vel in numero, seu individuo, quando actus sunt ejusdem speciei, et successive, et cum sufficientia, ac morali interruptione fiunt. Ut in tom. 4, 3 part., disput. 22, sect. 5, attigi, et in 1, 2, latius dicam. De posteriori autem modo, quando in eodem actu multiplicantur specie malitiae distinctae, controversia inter theologos est, an dicenda sint plura peccata, vel unum tantum. Verumtamen existimo quaestionem esse de modo loquendi, in qua in praesenti immorandum non est: nam formaliter loquimur de multiplicatione malitiarum, sive materialiter multiplicentur actus voluntatis, sive non, utrumque enim poterit contingere etiam in Angelis, ut obiter adnotabimus.

2. *Luciferum multipliciter per superbiam peccasse suadetur primo generatim.* — Primo igitur satis jam ostensum est, in peccato Lu-